

Sąd jako gwarant praworządności postępowania przygotowawczego

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza czynności sądowych w postępowaniu przygotowawczym. Autorzy prezentują rozważania modelowe dotyczące modelu postępowania przygotowawczego z uwzględnieniem rozwiązań występujących w wybranych państwach. Następnie dokonują analizy roli sądu w modelu postępowania przygotowawczego na podstawie aktualnych przepisów Kodeksu Postępowania Karnego z 1997 r. Kluczowym elementem artykułu są wnioski co do rozwiązań modelowych i postulaty *de lege ferenda*. Zdaniem autorów to czynnik sądowy jest gwarantem praworządności postępowania przygotowawczego, dlatego należy dążyć do jego wzmocnienia oraz poszerzenia zakresu czynności sądu w tym stadium postępowania.

Słowa kluczowe

Postępowanie przygotowawcze, sąd, proces karny, czynności sądu, sędzia śledczy, prokurator.

1. Wprowadzenie

Postępowanie przygotowawcze w realiach systemu *civil law* należy uznać za integralny element postępowania karnego³. Za moment rozpoczynający ten etap procesu karnego należy uznać pierwszą czynności podjętą w danej sprawie – może ona wynikać ze złożonego zawiadomienia o możliwości po-

---

¹ Dr hab. Marcin Wielec, prof. UKSW, Prodziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Kierownik Katedry Postępowania Karnego, ORCID: 0000-0001-6716-3224, e-mail: m.wielec@uksw.edu.pl.

² Mgr Tomasz Bojanowski, doktorant w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w Katedrze Postępowania Karnego, ORCID: 0000-0001-8294-0968, e-mail: tomaszbojanovski@gmail.com.

³ A. Kaftal, Model postępowania przygotowawczego *de lege ferenda* w prawie Polski, SP 1989, nr 1, s. 53; K. Eichstaedt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.

pełnienia przestępstwa lub wykonywania ustawowych obowiązków nałożonych na organy ochrony prawnej np. prowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych⁴. Co więcej podjęte w jego toku ustalenia wydają się kluczowe w kontekście postępowania jurysdykcyjnego, a także wykonawczego. Dlatego postępowanie przygotowawcze musi posiadać odpowiednią strukturę, jasne określenie kompetencji poszczególnych organów oraz powinno być zintegrowane z modelem rozprawy głównej⁵. W ten sposób jego potencjał będzie mógł zostać należycie wykorzystany co pozwoli wypełnić cele nałożone nie tylko na to stadium, ale także cały proces karny.

Zmiany cywilizacyjne zachodzące w świecie sprawiają, że zagadnienia omówione przez naukę wymagają ponownej analizy. Dotyczy to także postępowania przygotowawczego w procesie karnym, które zostało gruntownie omówione przez doktrynę prawniczą⁶, lecz nadal staje przed wyzwaniem, które wymagają zmian prawnych uwzględniających i godzących rozmaite czynniki m.in. ochronę praw człowieka, rozwój nowoczesnych technologii oraz zachowanie tradycji i kultury prawnej. W przypadku postępowania przygotowawczego dyskusja skupia się przede wszystkim na modelu postępowania przygotowawczego i elementach, które go kształtują tj. celach, funkcjach, formach, zakresie, przebiegu oraz sposobach zakończenia tego stadium, a także udziału czynnika sądowego oraz nadzorze prokuratorskim⁷. Przechodząc na płaszczyznę polskiego postępowania przygotowawczego przytoczenia wymagają słowa J. Koredczuka, który wskazuje wprost, że, ten etap procesu karnego na przestrzeni dziejów przeszedł największą ewolucję⁸.

⁴ P. Czarniecki, Czynności operacyjno-rozpoznawcze a postępowanie karne, *Palestra* 2014, nr 7–8, s. 121, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7–8–2014/artukul/czynnosci-operacyjno-rozpoznawcze-a-postepowanie-karne> (dostęp: 11 października 2024 r.).

⁵ J. Zagrodnik, Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym, Warszawa 2013, s. 90–120.

⁶ Zob. R. A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016; J. Zagrodnik, *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013; A. Baj, *Cele postępowania przygotowawczego*, *Prokuratura i Prawo* 2016, nr 12; A. Węklar, *Instytucja sędziego do spraw postępowania przygotowawczego na tle uwarunkowań polskiego systemu prawnego – rozważania de lege ferenda*, Warszawa 2019; P. Krużyński, *Sędzia śledczy na tle modeli postępowania przygotowawczego – uwagi de lege ferenda*, (w:) *Konferencja – Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy* Warszawa, 22 marca 2010 r., Warszawa 2010; K. Eichstaedt, *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009, s. 13; S. Waltoś, *Model postępowania przygotowawczego na tle porównawczym*, Warszawa 1968, s. 9; C. Kulesza, *Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle porównawczym*, Białystok 1991, s. 15; A. Kaftal *Model postępowania przygotowawczego de lege ferenda w prawie Polski*, SP 1989, nr 1, s. 53.

⁷ P. Krużyński (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2004, s. 312–314.

⁸ J. Koredczuk, *Ewolucja modelu postępowania przygotowawczego w polskim prawie karnym procesowym*, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.

Dowodem na to są zmiany prawne, które zachodziły na początku odbudowy Rzeczypospolitej po I wojnie światowej, a także zmiany ustrojowe po drugiej wojnie światowej. Niniejszą tezę potwierdzają także kolejne nowelizacje Kodeksu Postępowania Karnego z 1997 r. (dalej „k.p.k.”), które kilkakrotnie przebudowywały model postępowania przygotowawczego. Należy podkreślić, że proces zmian i budowy optymalnego modelu nigdy nie został zakończony. Wprowadzenie kontrydiktoryjnego modelu procesu ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁹, które miało być przyczynkiem do budowy nowego modelu¹⁰ zostało wycofane już w 2016 r.¹¹

Tym samym powróciliśmy do stanu sprzed 2013 r. z niewielkimi zmianami i od tego momentu nie wprowadzono gruntownych reform w samym modelu, przez co tkwimy w swojego rodzaju prowizorium ustrojowym procesu karnego, w którym mamy określony model postępowania przygotowawczego zbudowany na kanwie rozwiązań z k.p.k. z 1928¹² i k.p.k. 1969¹³ wzbogaconymi o odwołania do modelu francuskiego i niemieckiego. Taki stan rzeczy powoduje, że poszczególne rozwiązania procesowe nie są w pełni zintegrowane z modelem. Należy nadmienić, że w ostatnim czasie wprowadzono punktowe zmiany, które dotyczyły czynników powiązanych z postępowaniem przygotowawczym takich jak nowa ustawa o prokuratorze¹⁴, wprowadzenie ustaw antyprzemocowych¹⁵ czy rozszerzenie katalogu czynności dowodowych sądu w postępowaniu przygotowawczym¹⁶, jednak nie próbowano szerszych zmian w samym modelu.

---

⁹ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2013 r., poz. 1247.

¹⁰ P. Hofmański, Wielka reforma Kodeksu postępowania karnego 2013, Forum Prawnicze 2013, nr 4 (18), s. 9–24; A. Rychlewska, Kontrydiktoryjny model postępowania karnego z perspektywy zasady prawdy materialnej. Rozważania na tle nowelizacji ustawy karnoprocesowej, Forum Prawnicze 2015, nr 1 (27), s. 52–61; J. Zagrodnik, Kontrydiktoryjność jako wyznacznik formy procesu karnego (rozważania na tle zmiany modelu rozprawy głównej w nowelizacji wrześniowej), Palestra 2014, nr 11–12, s. 20, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/11-12-2014/artkul/kontrydiktoryjnosc-jako-wyznacznik-formy-procesu-karnego-rozważania-na-tle-zmiany-modelu-rozprawy-głownej-w-nowelizacji-wrzesniowej> (dostęp: 11 października 2024 r.); R. A. Stefański, Model postępowania przygotowawczego – dotychczasowe zmiany i wnioski *de lege ferenda*, Novum 2014, nr 8(5), s. 81–92.

¹¹ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2016 r., poz. 437.

¹² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 1928 r., Nr 33 poz. 313.

¹³ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 1969 r., Nr 13 poz. 96.

¹⁴ Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze, Dz. U. z 2016 r., poz. 177.

¹⁵ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2020 r., poz. 956; Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2023 r., poz. 535.

¹⁶ Ustawa z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 289, 535.

Jednym z elementów, które ma kluczowe znaczenie w kontekście kształtowania modelu postępowania przygotowawczego jest czynnik sądowy. Jak wskazuje S. Waltoś jest to swoista miara skali przestrzegania praw człowieka¹⁷. Dlatego wkomponowanie czynnika sądowego w postępowanie przygotowawcze ma tak istotne znaczenie. W tym przedmiocie w Polsce nieprzerwanie toczy się debata, w której pojawiają się głosy opowiadające się za przeróżnymi rozwiązaniami modelowymi. Wydaje się, że przedmiotowa dyskusja rozpoczęła się wraz z odrodzeniem państwa polskiego w 1918 r. i trwa do dziś. Przez ten czas w mocy pozostawało wiele modeli, co sprawia, że zadaniem trudnym jest opracowanie i wybór optymalnego rozwiązania, które z jednej strony wypełni zobowiązania wynikające z prawa międzynarodowego, nie będzie odstawało od rozwiązań państw zachodnich oraz pozostanie w zgodzie z polską tradycją i kulturą prawną.

Zdaniem autorów polski model postępowania karnego wymaga szerokiego i operatywnego udziału czynnika sądowego w postępowaniu przygotowawczym. Aktualnie powierzchownie wypełnia on standardy międzynarodowe, jednocześnie posiadając pewne niedostatki, co w szczególności widoczne jest w ujęciu komparatystycznym. Rola czynnika sądowego we wczesnym stadium procesu powinna zostać wzmocniona, gdyż niezawisły sędzia jest najlepszym gwarantem praworządności tego etapu postępowania, w którym co do zasady główną rolę odgrywa prokurator oraz podległe mu służby.

W niniejszym opracowaniu autorzy przedstawią modelowe ujęcia postępowania przygotowawczego ze szczególnym uwzględnieniem czynnika sądowego, omówią model wynikający z aktualnych uregulowań k.p.k. z 1997 r. oraz zaproponują zmiany wzmacniające czynnik sądowy, a co za tym idzie praworządność, obiektywizm oraz sądową ochronę praw człowieka w polskim postępowaniu przygotowawczym. Wykorzystane zostaną przy tym metody właściwe dla nauki prawa, tj. formalno-dogmatyczna, teoretyczno-prawna, historyczno-prawna i aksjologiczna.

2. Zagadnienie modelu postępowania przygotowawczego

Właściwe rozważania merytoryczne w tak określonym przedmiocie należy rozpocząć od wyjaśnienia czym właściwie jest pojęcie modelu. Za przedstawicielami teorii procesu karnego za model należy uznać zbiór podstawowych elementów określonego układu, pozwalający na wyodrębnienie i odróżnienie od innych tego typu zbiorów¹⁸.

¹⁷ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2018, s. 514–515.

¹⁸ K. Eichstaedt, *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym*, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*. Tom X. *Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016; K. Eichstaedt, *Rola sądu w postępowaniu przygoto-*

W praktyce występują dwa modele procesu karnego – anglosaski zakładający brak właściwego postępowania przygotowawczego oraz kontynentalny charakteryzujący się występowaniem wstępnego stadium procesu karnego, który może posiadać różne formy oraz zakres¹⁹. Co więcej w obrębie modelu kontynentalnego występują tzw. podmodele, które można wyodrębnić ze względu na określone cechy. Najbardziej znane z nich to podmodel francuski, niemiecki i rosyjski²⁰. Wskazania wymaga, że inne państwa przyjmują często za wzór jeden z tych trzech modeli, ale poszczególne rozwiązania legislacyjne mogą od nich odbiegać np. poprzez budowę własnych instytucji, jak np. we Włoszech, gdzie w postępowaniu przygotowawczym występuje sędzia ds. postępowania przygotowawczego i sędzia ds. wstępnego posiedzenia²¹.

Budowa optymalnego modelu może uwzględniać wiele czynników. Niemniej każdy z nich powinien określać minimum cztery fundamentalne kwestie, które determinują jego procesowy kształt²². Po pierwsze, kto będzie *dominus litis* postępowania przygotowawczego. Po drugie, jakie uprawnienia będzie posiadał organ prowadzący postępowanie w zakresie przeprowadzania dowodów, stosowania środków przymusu oraz podejmowania innych czynności o charakterze decyzyjno-kontrolnym. Po trzecie, do jakiego organu należał będzie nadzór nad tym stadium postępowania. Po czwarte, jaka będzie rola oraz kompetencje poszczególnych organów postępowania przygotowawczego i jak będzie wyglądać korelacja między nimi²³. Odpowiedź na

---

wawczym a instytucja sędziego śledczego, Warszawa 2009, s. 13; S. Waltoś, Model postępowania przygotowawczego na tle porównawczym, Warszawa 1968, s. 9; C. Kulesza, Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle porównawczym, Białystok 1991, s. 15; A. Kaftal, Model postępowania przygotowawczego *de lege ferenda* w prawie Polski, SP 1989, nr 1, s. 53.

¹⁹ C. Kulesza, Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle porównawczym, Białystok 1991, s. 15; S. Waltoś, Model postępowania przygotowawczego na tle porównawczym, Warszawa 1968, s. 98.

²⁰ K. Eichstaedt, Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego, Warszawa 2009, s. 33–58.

²¹ F. Reale, Il Giudice Per Le Indagini Preliminari: Un Distacco Reale O Apparente Dal Giudice Istruttore? Italian Review of Legal History, 4 (2018), n. 07, s. 1–23; S. Ruggeri, Equality of arms, impartiality of the judiciary and the role of the parties in the pre-trial inquiry: the perspective of Italian criminal justice, Revista Brasileira de Direito Processual Penal, Porto Alegre 2018, vol. 4, n. 2, s. 575–576.

²² A. Kaftal, Model postępowania przygotowawczego *de lege ferenda* w prawie Polski, SP 1989, nr 1, s. 53; K. Eichstaedt, Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) S. Leleńtal, J. Kurdelka, I. Nowicka (red.), Czynności dochodzeniowo-śledcze i działania operacyjne policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym, Szczytno 2008, s. 7–8.

²³ T. Grzegorzczak, J. Tyłman, Polskie Postępowanie Karne, Warszawa 2022, s. 807–922; K. Eichstaedt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.

tak zadane pytania wyraża się następnie w celach oraz funkcjach postępowania przygotowawczego oraz faktycznych rozwiązaniach legislacyjnych.

Ponadto ustawodawca nie uniknie odpowiedzi na dość oczywiste pytania dotyczące przebiegu postępowania przygotowawczego, które zadecydują o częściach składowych modelu. Mianowicie czy głównym celem modelu będzie dążenie do wyczerpującego wyjaśnienia sprawy już na etapie postępowania przygotowawczego, co uczyni to stadium czasochłonnym i odsunie w czasie wniesienie aktu oskarżenia do sądu, czy jednak przesunąć wszechstronne wyjaśnienie sprawy na etap jurysdykcyjny, a postępowanie przygotowawcze ograniczyć do zebrania informacji niezbędnych o dowodach, które następnie zostaną bezpośrednio przedstawione sądowi na rozprawie²⁴. Niewątpliwie nadrzędnym celem powinno być ukształtowanie postępowania w taki sposób, aby niewinna osoba nie została skazana, a winna nie uniknęła odpowiedzialności karnej mając jednocześnie na uwadze, że do sądu powinny trafiać sprawy należycie przygotowane pod kątem merytorycznym i formalnym²⁵.

Modele kontynentalne państw zachodnich zakładają funkcjonowanie w obrębie postępowania przygotowawczego niezawisłego sędziego. Jednak jego rola oraz zakres kompetencji mogą być regulowane różnie. K. Eichstaedt, powtarzając za A. Kaftalem, wskazał na trzy modelowe rozwiązania w zakresie usytuowania czynnika sądowego we wczesnym stadium procedury karnej. Po pierwsze, sędzia może być *dominus litis* lub *dominus eminens* postępowania przygotowawczego²⁶, czyli śledczym, który będzie kierował postępowaniem przygotowawczym lub odpowiadał za jego nadzór. Po drugie, sędzia może zostać wkomponowany w postępowanie przygotowawcze jako organ posiadający uprawnienia decyzyjne, kontrolne i dowodowe np. jak sędzia ds. postępowania przygotowawczego lub dochodzenia (śledztwa)²⁷. Po trzecie, istnieje możliwość wprowadzenia instytucji umownie nazywanej śledczego, który byłby delegowany na określony czas do pełnienia tych funkcji, a następnie wracałby do orzekania w sądzie. Nie można wspomnieć także o rozwiązaniu, w którym faktycznie eliminujemy czynnik sądowy w postępowaniu przygotowawczym wprowadzając go w fasadowej formie w postaci ograniczonych

²⁴ M. Siewierski, Koncepcje kodyfikacyjne postępowania przygotowawczego, *Prob. Krym.* 1961, nr 29, s. 10.

²⁵ L. Schaff, Zakres i formy postępowania przygotowawczego, Warszawa 1961, s. 132.

²⁶ R. A. Stefański, Aktualny model postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym, *Ius Novum* 2007, nr 2–3, s. 64.

²⁷ P. Kruszyński, M. Warchoł, Sądowa kontrola postępowania przygotowawczego w Polsce i za granicą – uwagi praktyczne na tle instytucji sędziego śledczego, (w:) Konferencja Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy, Warszawa, 22 marca 2010 r., Warszawa 2010, s. 75.

czynności decyzyjno-kontrolnych, co było charakterystyczne państwach bloku wschodniego w latach 1945–1989, w tym w Polsce²⁸.

Z uwagi na fakt, że rozważania dotyczą ukształtowania optymalnego modelu postępowania przygotowawczego i usytuowania w nim czynnika sądowego należy po krótko omówić najbardziej popularne rozwiązania modelowe.

2.1. Koncepcja śledztwa sądowego

Koncepcja śledztwa sądowego nie występuje już we wzorcowej formie w demokratycznych państwach prawnych. Jednak istnieją państwa, które zachowały zręby tej koncepcji z charakterystyczną dla niej instytucją sędziego śledczego. Należy tu wymienić przede wszystkim Francję, Hiszpanię, Andorę, Grecję, Holandię, Belgię oraz państwa Ameryki Łacińskiej²⁹. Należy jednak mieć na uwadze, że rola sędziego śledczego w tych państwach została ograniczona poprzez wzmocnienie roli prokuratora.

W przypadku wyboru tej koncepcji obok śledztwa sądowego występuje co do zasady druga forma postępowania przygotowawcza – odformalizowane dochodzenie. Na przykładzie francuskiego modelu wskazane formy powinny następować po sobie, ale w praktyce wygląda to inaczej – dochodzenie jest często odrębną formą postępowania, a po jej zakończeniu sprawa przekazywana jest do sądu. Francuski k.p.k. wyróżnia dwa rodzaje dochodzenia – *in flagranti* podobne do polskiego postępowania w niezbędnym zakresie oraz dochodzenie wstępne na wzór polskiego dochodzenia, które jest uregulowane w rozdziale 36a k.p.k.

Dochodzenia *in flagranti* ma za zadanie szybko zgromadzić i zabezpieczyć materiał dowodowy na początkowym etapie postępowania (podobnie jak polskie dochodzenie w niezbędnym zakresie z art. 308 k.p.k.). Dlatego na tym etapie organy procesowe mogą dokonywać wszelkich czynności zmierzających do ustalenia prawdy materialnej. Z kolei dochodzenie wstępne ma na celu zebranie wiadomości, które pomogą prokuratorowi ustalić, czy dana sprawa zasługuje na wniesienie skargi publicznej do sądu lub na

---

²⁸ K. Eichstadt, Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego, Warszawa 2009, s. 50–52.

²⁹ G. Gilliéron, Public Prosecutors in the United States and Europe. A Comparative Analysis with Special Focus on Switzerland, France, and Germany 2014, s. 313–331; J. Fenik, Reflections on Development of the Authorities of Public Prosecution and on Importance of Some Principles of Criminal Procedure” in the European Democracies, in What Public Prosecution in Europe in the 21st Century. Proceedings of the Pan-European Conference, Strasbourg, 22–24 May 2000, Council of Europe, Strasbourg 2000, s. 42; A. Pol, Informacja na temat pozycji procesowej, zakresu działania, kompetencji i uprawnień sędziego śledczego w Grecji, Hiszpanii, Holandii i Portugalii, Zeszyty Prawnicze BAS 2010, nr 3(27), s. 156–164; P. Kruszyński, M. Warchoł, Sądowa kontrola postępowania przygotowawczego w Polsce i za granicą – uwagi praktyczne na tle instytucji sędziego śledczego, (w:) Konferencja Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy, Warszawa, 22 marca 2010 r., Warszawa 2010, s. 71–80.

rozpoczęcie etapu śledztwa sądowego³⁰. W związku z tym w jego toku materiał dowodowy jest zbierany na potrzeby prokuratora, a nie sądu.

Francuski model przewiduje, że dochodzenie jest co do zasady odformalizowane, przez co może zostać przeprowadzone bez dokonywania czynności sądowych. Z drugiej strony przepisy gwarantują w określonych przypadkach udział czynnika sądowego. Po pierwsze, sędzia śledczy może stać się gospodarzem śledztwa in flagranti. Po drugie, przepisy francuskiego k.p.k. przewidują także wpadkowy udział sądu (sędziego ds. wolności i aresztowania) w dochodzeniu wstępnym³¹. Po trzecie sędzia ds. wolności i aresztowania w określonych okolicznościach zatwierdza na wniosek prokuratora Republiki żądanie policji sądowej dotyczące podjęcia przez operatorów telekomunikacyjnych działań mających na celu zabezpieczenie na okres nieprzekraczający jednego roku zawartości informacji przeglądanych przez użytkowników.

We Francji, mimo że sędzia jest odpowiedzialny za prowadzenie śledztwa, nie można go nazwać mianem *dominus litis*, ponieważ nie może podejmować żadnych czynności z urzędu, a jedynie na wniosek prokuratora lub stron³². W modelu francuskim istnieją dwa typy śledztw – obligatoryjne w sprawach o zbrodnie i fakultatywne w sprawach o występki. Prokurator może także wnioskować przeprowadzenie śledztwa w sprawie niektórych wykroczeń³³.

Sędzia śledczy w toku śledztwa dokonuje pełnego spektrum czynności od decyzyjnych przez kontrolne i dowodowe. Mimo ograniczenia jego kompetencji ostatecznie do niego należy decyzja co do zamknięcia śledztwa z tym, że przed jego formalnym zamknięciem zobowiązany jest przesłać akta prokuratorowi. Po zapoznaniu się ze zgromadzonym materiałem prokurator zwraca sprawę wraz z wnioskiem (zaleceniem) co do dalszego losu sprawy (przekazanie do sądu, umorzenie lub kontynuacją śledztwa). Niemniej ten wniosek nie wiąże sędziego – decyzja w zakresie zakończenia śledztwa należy do sędziego śledczego.

Poza poszerzeniem kompetencji prokuratora pozycja sędziego śledczego w śledztwie została nadwątlona w jeszcze jeden istotny sposób – odebrano mu uprawnienie do stosowania tymczasowego aresztowania i przekazano

³⁰ S. Waltoś, Model postępowania przygotowawczego na tle prawnoporównawczym, Warszawa 1968, s. 137.

³¹ J. Głębocka, Model francuskiego postępowania karnego w ujęciu porównawczym, Warszawa 2023, s. 155.

³² K. Eichstaedt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016; P. Kruszyński, M. Warchoń, Sądowa kontrola postępowania przygotowawczego w Polsce i za granicą – uwagi praktyczne na tle instytucji sędziego śledczego, (w:) Konferencja Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy, Warszawa, 22 marca 2010 r., Warszawa 2010, s. 71–80.

³³ M. Czajka, Procedura karna, (w:) A. Machowska, K. Wojtyczek (red.), Prawo francuskie, t. 1, Kraków 2004, s. 523–533.

do kompetencji sędziego ds. wolności i aresztowania. Ponadto w postępowaniu przygotowawczym wkomponowany został jeszcze odwoławczy organ sądowy tj. izba ds. śledztwa³⁴, która rozpoznaje zażalenia na decyzje sędziego ds. wolności i aresztowania.

We Francji postępuje proces ograniczania pozycji sędziego śledczego w postępowaniu przygotowawczym poprzez poszerzanie uprawnień prokuratury oraz cedowanie czynności na inne organy sądowe³⁵. Dalsze zmiany w modelu śledztwa sądowego doprowadzą do jej faktycznej likwidacji. W porównaniu do modelu hiszpańskiego francuski sędzia śledczy ma bardzo wąskie kompetencje³⁶. W Hiszpanii sędzia nadal pełni rolę *dominus litis* postępowania przygotowawczego i wydaje polecenia prokuraturze³⁷. Z drugiej strony w Holandii rola sędziego śledczego została ograniczona jeszcze bardziej i de facto pełni on rolę sędziego ds. postępowania przygotowawczego³⁸.

Reasumując należy podkreślić, że w przypadku wprowadzenia koncepcji śledztwa sądowego w jego klasycznym znaczeniu należałoby się odwołać do rozwiązań hiszpańskich³⁹. Niemniej w Hiszpanii także toczy się dyskusja na temat zmian w zakresie funkcjonowania instytucji sędziego śledczego. Najbardziej miarodajnym przykładem jest rozwiązanie francuskie z uwagi na to, że to francuska myśl prawna stworzyła koncepcję śledztwa sądowego oraz była pionierem w tworzeniu mieszanego modelu procesu karnego.

W realiach demokratycznego państwa prawnego wprowadzenie koncepcji śledztwa sądowego nie jest niemożliwe, jednak wydaje się, że należałoby wzorować się na wariantcie francuskim, tj. ograniczonej roli sędziego śledczego oraz prokuratury nadzorującej poczynania policji sądowej.

---

³⁴ K. Eichstadt, Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego, Warszawa 2009, s. 39.

³⁵ K. Eichstaedt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.

³⁶ B. Stefańska, Zatrzymanie w hiszpańskim procesie karnym, Prokuratura i Prawo 2006, nr 3, s. 97; K. Turković, The prosecution service function within the Croatian criminal justice system, European Journal on Criminal Policy and Research 2008, t. 14, nr 2–3, September 2008, s. 274.

³⁷ B. Elsner, B. Aubusson de Cavarlay, P. Smit, The Examining Magistrate's Function and Involvement in Investigative Matters, European Journal on Criminal Policy and Research 2008, t. 14, nr 2–3, s. 227.

³⁸ B. Elsner, B. Aubusson de Cavarlay, P. Smit, The Examining Magistrate's Function and Involvement in Investigative Matters, European Journal on Criminal Policy and Research 2008, t. 14, nr 2–3, s. 229.

³⁹ P. Kruszyński, M. Warchoł, Sądowa kontrola postępowania przygotowawczego w Polsce i za granicą – uwagi praktyczne na tle instytucji sędziego śledczego, (w:) Konferencja Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy. Warszawa, 22 marca 2010 r., Warszawa 2010, s. 71–80.

2.2. Koncepcja jednolitego postępowania przygotowawczego

Przez długi czas to rozwiązania francuskich prawników były wiodące w modelach postępowania przygotowawczego państw Europy. Jednak zaczęło się to zmieniać w latach 70 XX wieku, kiedy to Niemcy postanowili zerwać z tradycją śledztwa sądowego i wprowadzić własne rozwiązania regulujące udział czynnika sądowego we wstępnym stadium postępowania⁴⁰. Ich drogą poszły następnie inne państwa Europy, m.in. Austria, Szwajcaria, Włochy czy Portugalia⁴¹.

W 1974 r. w Republice Federalnej Niemiec ma miejsce reforma procedury karnej, która likwiduje sędziego śledczego i wprowadza jednolitą formę postępowania przygotowawczego – dochodzenie. Główną rolę w niemieckim modelu postępowania przygotowawczego odgrywa prokurator, wobec którego służebną rolę pełni policja sądowa. Tak poważna przebudowa procesu karnego argumentowana była przewlekłością postępowań przygotowawczych, czym został obwiniony sędzia śledczy⁴².

Niemiecki ustawodawca nie wyrugował czynnika sądowego z postępowania przygotowawczego. Postanowił wprowadzić instytucję sędziego ds. dochodzenia jako organu decyzyjno-kontrolnego, posiadającego także uprawnienia do dokonywania czynności dowodowych⁴³. Co do zasady sędzią ds. dochodzenia może być sędzia sądu rejonowego lub sądu wyższego rzędu, lecz nie jest to zasadą.

Dokonując opisanej powyżej zmiany nie dokonano ograniczenia udziału czynnika sądowego w postępowaniu przygotowawczym. Zdecydowano się zastąpić niewydolną instytucję sędziego śledczego, który w realiach niemieckiego procesu karnego nie wypełniał swoich ustawowych zadań. Wprowadzono niezawisły i operatywny organ sądowy dokonujący określonych

⁴⁰ S. Waltoś, Niemiecki proces karny; zagadnienia podstawowe, Prokuratura i Prawo 1997, nr 12, s. 12–13; K. Eichstädt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016; P. Girdwoyń, Zarys niemieckiego procesu karnego, Białystok 2006, s. 56.

⁴¹ A. Pol, Informacja na temat pozycji procesowej, zakresu działania, kompetencji i uprawnień sędziego śledczego w Grecji, Hiszpanii, Holandii i Portugalii, Zeszyty Prawnicze BAS 2010, nr 3(27), s. 156–164; D. Salas, M. Delmas-Marty; J. R. Spencer (eds.). "The Role of the Judge" in European Criminal Procedures, Cambridge University Press 2002; G. Gilliéron, Public Prosecutors in the United States and Europe. A Comparative Analysis with Special Focus on Switzerland, France, and Germany, 2014, s. 313–331; J. Fenyk, Reflections on Development of the Authorities of Public Prosecution and on Importance of Some Principles of Criminal Procedure" in the European Democracies, in What Public Prosecution in Europe in the 21st Century. Proceedings of the Pan-European Conference, Strasbourg, 22–24 May 2000, Council of Europe, Strasbourg 2000, s. 42.

⁴² P. Girdwoyń, Zarys niemieckiego procesu karnego, Białystok 2006, s. 56.

⁴³ K. Eichstädt, Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego, Warszawa 2009, s. 22–33.

czynności w postępowaniu przygotowawczym, które są aktywowane przez wniosek prokuratora w określonych przez prawo przypadkach.

Katalog czynności sądowych we wstępnym stadium procedury karnej jest szeroki⁴⁴. Do jego najważniejszych zadań należy w szczególności decyzja w zakresie zastosowania tymczasowego aresztowania⁴⁵. Warto tutaj wskazać na niektóre inne czynności o charakterze decyzyjnym np.: umieszczenie na obserwacji psychiatrycznej, stosowania podsłuchu elektronicznego, poddanie badaniu ciała podejrzanego oraz pobranie próbek krwi (w sytuacji, gdyby zwłoka mogła spowodować zagrożenie dla prowadzonego postępowania), nakazanie otwarcia zwłok i ekshumacji, zajęcie przedmiotów, przeszukanie, czynności tajnego agenta⁴⁶.

Poza czynnościami decyzyjnymi sędzia ds. dochodzenia dokonuje także czynności kontrolnych w stosunku do np. określonych działań prokuratury, tj. doprowadzenia podejrzanego do sądu, odmowie wglądu do akt prowadzonego dochodzenia, a także rozpatrywanie odwołań od wydanych w wypadkach niecierpiących zwłoki zarządzeń prokuratora lub urzędników pomocniczych prokuratury o zastosowaniu podsłuchu elektronicznego poza miejscem zamieszkania⁴⁷.

W modelu niemieckim sąd dokonuje także określonych czynności dowodowych tj. przesłuchania pod przysięgą oraz sądowych oględzin⁴⁸. Co więcej do niego należy decyzja dotycząca wybranych możliwości zakończenia postępowania przygotowawczego np. w sprawach „błahych” wydaje zgodę na odstąpienie przez prokuratora od ścigania, a także na odstąpienie od wytoczenia oskarżenia, z równoczesnym nałożeniem na podejrzanego odpowiednich obowiązków i poleceń. Jego zgoda jest także niezbędna w przypadku umorzenia przez prokuraturę postępowania, gdy istnieją przesłanki odstąpienia od wymierzenia kary⁴⁹.

---

⁴⁴ P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu karnego*, Białystok 2006, s. 60–62; K. Eichstadt, *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009, s. 22–32.

⁴⁵ C. Kulesza, *Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle porównawczym*, Białystok 1991, s. 52–53.

⁴⁶ G. Musialik, *Dopuszczalność stosowania podsłuchu telekomunikacyjnego w stosunku do osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy zawodowej na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1997 roku*, *Palestra* 1998, nr 11–12, s. 86; P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu karnego*, Białystok 2006, s. 60–62; C. Kulesza, *Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle porównawczym*, Białystok 1991, s. 52–53.

⁴⁷ M. Wąsek-Wiaderek, *Dostęp do akt sprawy oskarżonego tymczasowo aresztowanego i jego obrońcy w postępowaniu przygotowawczym – standard europejski a prawo polskie*, *Palestra* 2003, nr 48/3–4, s. 55–71; P. Girdwoyń, *Pozycja i zadania prokuratury w systemie prawnym Republiki Federalnej Niemiec*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2004, nr 3, s. 3–12.

⁴⁸ K. Eichstadt, *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009, s. 24.

⁴⁹ J. Schulenburg, *Zasady legalizmu i oportunisty w niemieckim kodeksie postępowania karnego – zależności i sprzeczności*, *Prokuratura i Prawo* 2003, nr 5, s. 92–95; P. Gir-

Charakterystyczną cechą niemieckiego modelu postępowania przygotowawczego jest to, że wszelkie czynności sądowe powinny się odbywać w warunkach pełnej kontradyktoryjności, czyli z udziałem stron procesowych⁵⁰. Sędzia ds. dochodzenia został wkomponowany w niemieckie postępowania przygotowawcze i jest swoistym hamulcem dla prokuratury, która z jednej strony jest organem władzy wykonawczej odpowiedzialnym za przebieg postępowania przygotowawczego, ale z drugiej strony posiada uprawnienie do dokonywania szeregu czynności o charakterze orzecznictwym. Jednak należy przypomnieć, że nie dysponuje ona przymiotem niezawisłości – dlatego musi być ograniczana przez sędziego ds. dochodzenia. Reasumując należy stwierdzić, że rozwiązania karnoprocesowe wypracowane w modelu niemieckim okazały się sprawdzone. Dowodem na to jest fakt, że kolejne państwa odeszły od modelu śledztwa sądowego charakteryzującego się przewagą inkwizycyjności i wprowadziły do swoich systemów szeroki zakres czynnika sądowego wzorowany na niemieckiej instytucji sędziego ds. dochodzenia.

Tak samo jak w przypadku koncepcji śledztwa sądowego należy mieć na uwadze, że model, w którym występuje jednolita forma postępowania przygotowawczego może charakteryzować się innymi rozwiązaniami procesowymi.

2.3. Koncepcja ograniczonego udziału czynnika sądowego

Ostatnią możliwością przy tworzeniu modelu postępowania przygotowawczego jest ograniczenie roli czynnika sądowego do minimum. Niniejsza koncepcja zostanie przedstawiona jedynie poglądowo z uwagi na aspekty historyczne i porównawcze. Wywodzi się ona z modelu sowieckiego, w którym czynnik sądowy albo nie występował, albo był traktowany fasadowo⁵¹.

Wzorcowym historycznym przykładem modelu, w którym czynnik sądowy ograniczono do minimum jest model PRL z k.p.k. z 1969⁵². Innym przykładem był model rosyjski oparty na radzieckim k.p.k. z 1960⁵³. Został on zastąpiony nowym aktem prawnym z 2004 r., który co do zasady wypełnia

---

dwojń, Pozycja i zadania prokuratury w systemie prawnym Republiki Federalnej Niemiec *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2004, nr 3, s. 9–12

⁵⁰ C. Roxin, B. Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 26 Auflage, C. H. Beck, München 2009, s. 57–58.

⁵¹ R. A. Stefański, Krytycznie o obecnym modelu postępowania przygotowawczego, (w:) P. Hofmański (red.), *Węzłowe problemy procesu karnego*, Warszawa 2010, s. 158.

⁵² K. Eichstaedt, *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym*, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*. Tom X. *Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016.

⁵³ B. T. Bieńkowska, *Nowy kodeks postępowania karnego Federacji Rosyjskiej – zasady procesu karnego*, *Prokuratura i Prawo* 2004, nr 11–12, s. 137–138; D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze według rosyjskiego kodeksu postępowania karnego*, *Prokuratura i Prawo* 2007, nr 6, s. 90.

standardy demokratycznego państwa prawnego także pod kątem udziału czynnika sądowego w postępowaniu przygotowawczym⁵⁴. Jednak można mieć uzasadnione obawy i wątpliwości co do faktycznego stosowania norm prawa karnego procesowego oraz niezawisłości sędziowskiej.

Na przykładzie modelu polskiego, opartego na k.p.k. z 1969 należy wskazać, że sąd nie podejmował żadnych czynności dowodowych. Wszystkie dowody były utrwalane przez prokuratora, który posiadał niemal nieograniczoną pozycję w postępowaniu przygotowawczym. Kodeks z 1969 w pierwotnej wersji zawierał jedynie ograniczony katalog czynności decyzyjnych, tj. przedłużanie przez sąd wojewódzki na wniosek prokuratora wojewódzkiego okresu tymczasowego aresztowania trwającego łącznie dłużej niż sześć miesięcy; orzekanie przez sąd właściwy do rozpoznania sprawy na wniosek prokuratora o przepadku poręczenia lub ściągnięciu sumy poręczenia; oraz orzekanie przez sąd wojewódzki o wydaniu listu żelaznego. Podobnie wyglądał zakres czynności kontrolnych, które zasadały się na rozpoznawaniu zażaleń na postanowienia prokuratora dotyczące: przeprowadzenia obserwacji psychiatrycznej oraz jej przedłużenia; zastosowania oraz przedłużenia tymczasowego aresztowania na okres do sześciu miesięcy; warunkowego umorzenia postępowania karnego w zakresie warunków umorzenia⁵⁵.

W takim modelu czynnik sądowy występował incydentalnie i każdorazowo był uruchamiany przez wniosek prokuratora. Ten z kolei jako organ prowadzący postępowania posiadał silną pozycję, z jednej strony nie był krępowany przez kontrolę sądu, a z drugiej strony nadzorował pracę podległych mu służb. To pozwalało na szybkie i sprawne prowadzenie postępowania, jednak ze szkodą dla praw i wolności jednostki zarówno podejrzanych jak i pokrzywdzonych. Niestety niektóre rozwiązania charakterystyczne dla tego modelu zostały następnie wprowadzone do nowej kodyfikacji i przetrwały w niej do dziś.

3. Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym w Kodeksie Postępowania Karnego z 1997 r.

Należy powtórzyć, że ewolucja polskiego postępowania przygotowawczego przebiegała w dość burzliwy sposób⁵⁶. W II RP ustawodawca zdecy-

---

⁵⁴ K. Eichstadt, *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009, s. 50–52.

⁵⁵ K. Eichstaedt, *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym*, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016.

⁵⁶ J. Korędczuk, *Ewolucja modelu postępowania przygotowawczego w polskim prawie karnym procesowym*, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016.

dował się wprowadzić rozwiązania oparte na modelu francuskim ze śledztwem sądowym, które prowadził sędzia śledczy oraz dochodzeniem prokuratorско-policijnym, jednak idea tego modelu została wypaczona. Z jednej strony w śledztwie ograniczono rolę sędziego śledczego, z drugiej strony pozwolono na formalizowane przebiegu dochodzenia, które z zasady miało pozostać odformalizowane⁵⁷.

Po II wojnie światowej doszło do zmian politycznych i narzucenia Polsce ustroju komunistycznego, co wiąże się z procesem stalinizacji prawa. Doszło do przemodelowania procesu karnego na wzór sowiecki, czego finalnym efektem był k.p.k. z 1969 r., gdzie udział czynnika sądowego był znikomy.

Kolejne zmiany w modelu procesu karnego zaczęły się wraz ze zmianami politycznymi w 1989 r. Były one wprowadzane punktowo w celu ich weryfikacji przed uchwaleniem nowego aktu prawnego regulującego procedurę karną w 1997 r. Nowy k.p.k. był swoistym kompromisem pomiędzy tradycją polskiego procesu karnego II RP, a anachronizmem rozwiązań epoki PRL. Co najciekawsze ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie dwóch niemal tożsamyh form postępowania przygotowawczego (śledztwa i dochodzenia), co nie miało merytorycznego uzasadnienia⁵⁸. Od 1998 r. do dziś trwa proces ciągłych zmian, które co do zasady należy ocenić pozytywnie, ponieważ zwiększają zakres czynności sądu. Jednocześnie brak jest spójnej wizji w jakim kierunku ma zmierzać reforma modelu, czyli jak właściwie ma wyglądać postępowanie przygotowawcze i udział czynnika sądowego.

Dla czynności sądowych w postępowaniu przygotowawczym kluczowe znaczenie ma art. 298 k.p.k. § 2, który wskazuje, że przewidziane w ustawie czynności przeprowadza sąd, jednocześnie czyniąc go jednym z organów postępowania przygotowawczego. Sądem właściwym do dokonywania czynności w postępowaniu przygotowawczym jest co do zasady sąd powołany do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji. Przepisy szczególne mogą przewidywać właściwość innego sądu (art. 237 k.p.k.). Czynności dokonywane są jednoosobowo, chyba że ustawa stanowi inaczej. Należy wskazać także na art. 465 k.p.k., który dotyczy zażaleń na postanowienia organów postępowania przygotowawczego, które w określonych przypadkach rozpatruje sąd.

⁵⁷ K. Eichstaedt, Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego, Warszawa 2009, s. 13; K. Eichstaedt, Ponownie na temat sędziego śledczego, Prokuratura i Prawo 2005, nr 1, s. 101–103.

⁵⁸ S. Waltoś, A może jednolita forma postępowania przygotowawczego?, (w:) M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B. T. Bieńkowska (red.), Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga Jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego, Warszawa 2015, s. 474–486.

Rola sądu powinna być analizowana także przez wzgląd na cele procesu karnego (art. 2 § 1 k.p.k.) oraz cele postępowania przygotowawczego (art. 297 § 1 k.p.k.), jednak z uwagi na ograniczone ramy opracowania zdecydowanie bardziej miarodajne jest analiza poprzez wskazanie zakresu dokonywanych czynności. Za wiążący uznano podział czynności sądu na decyzyjne⁵⁹, kontrolne⁶⁰ i dowodowe sądu⁶¹. W teorii polskiego procesu karnego występują inne podziały np. na czynności kontrolno-decyzyjne, decyzyjno-śledcze i śledcze⁶². Omówienie tych czynności posłuży do końcowej oceny modelu i zaproponowania wniosków *de lege ferenda*.

3.1. Czynności decyzyjne

Czynności decyzyjne to podejmowanie decyzji procesowych przez organ sądowy jako wynik kontroli postępowania przygotowawczego pod względem prawnym i merytorycznym⁶³. Mogą być aktywowane wnioskiem prokuratora, lecz nie jest to zasadą. Katalog czynności decyzyjnych prezentuje się następująco:

- 1) zwolnienie z zachowania tajemnicy zawodowej szczególnie chronionej;
- 2) orzekanie o badaniach psychiatrycznych podejrzanego połączonych z obserwacją w zakładzie leczniczym;
- 3) zatrzymanie pism oraz innych dokumentów związanych z wykonywaniem funkcji obrońcy;
- 4) orzekanie o zniszczeniu przedmiotów i substancji niebezpiecznych;
- 5) zarządzenie podsłuchu procesowego;
- 6) stosowanie tymczasowego aresztowania;
- 7) przedłużanie tymczasowego aresztowania;
- 8) orzekanie o wydaniu europejskiego nakazu aresztowania;
- 9) orzekanie w przedmiocie aresztowania jako kary porządkowej;
- 10) orzekanie pieniężnej kary porządkowej wobec obrońcy lub pełnomocnika;
- 11) orzekanie przepadku przedmiotów poręczenia majątkowego oraz ściągnięcie sumy poręczenia;
- 12) wydanie listu żelaznego;
- 13) orzekanie przepadku tytułem środka zabezpieczającego;

---

⁵⁹ K. Malinowska-Krutul, Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym, Prokuratura i Prawo 2008, nr 10, s. 65–66.

⁶⁰ C. Kulesza, Postępowanie przygotowawcze. Rozwiązania modelowe, (w:) P. Kruszyński (red.), Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r., Warszawa 1997, s. 269–270.

⁶¹ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I, Kraków 2006, s. 893.

⁶² M. Kurowski, P. Sydor, „Śledcze” czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym w aspekcie praktycznym, Przegląd Sądowy 2011, nr 1, s. 98–108.

⁶³ K. Malinowska-Krutul, Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym, Prokuratura i Prawo 2008, nr 10, s. 65–66.

14) umorzenie postępowania przygotowawczego połączone z zastosowaniem środków zabezpieczających.

Do wskazanych czynności należy także dodać czynność dopuszczenia dowodu z zeznań świadka koronnego wynikającą z ustawy o świadku koronnym⁶⁴. Należy podkreślić, że przedmiotowy katalog na przestrzeni lat uległ zdecydowanemu rozszerzeniu, jednak to nie znaczy, że nie mógłby on zostać poszerzony o kolejne czynności⁶⁵.

3.2. Czynności kontrolne sądu

Czynności kontrolne to sprawowanie kontroli instancyjnej określonych decyzji organów postępowania przygotowawczego (prokurator, policja i inne organy) czyli ich badaniu w zakresie prawidłowości i wszechstronności rezultatów podjętych czynności⁶⁶.

Aktualnie do czynności kontrolnych sądu zaliczamy rozpatrywanie przez sąd zażaleń na postanowienia dotyczące:

- 1) zasadności nałożonej przez prokuratora kary pieniężnej za nieudzielenie wyjaśnień w wyznaczonym terminie w razie stwierdzenia w postępowaniu karnym poważnego uchybienia w działaniu instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej;
- 2) zasadności nałożonej przez prokuratora kary pieniężnej na dziekana właściwej rady za nienadanie w wyznaczonym terminie informacji o podjętych działaniach wynikających z zawiadomienia o rażącym naruszeniu przez obrońcę lub pełnomocnika strony obowiązków procesowych w postępowaniu przygotowawczym;
- 3) zachowania w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka;
- 4) przeszukania;
- 5) zatrzymania korespondencji, przesyłek oraz wykazów połączeń telekomunikacyjnych;
- 6) kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych w wypadkach niecierpiących zwłoki;
- 7) wyrażania zgody następczej na procesowe wykorzystanie materiałów pochodzących z legalnego podsłuchu;
- 8) zatrzymania;
- 9) zatrzymania oraz doprowadzenia świadka, biegłego, tłumacza i specjalisty;

⁶⁴ Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym, Dz. U. z 2016 r., poz. 1197.

⁶⁵ K. Eichstaedt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.

⁶⁶ C. Kulesza, Postępowanie przygotowawcze. Rozwiązania modelowe, (w:) P. Kruszyński (red.), Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r., Warszawa 1997, s. 269–270.

- 10) ukarania świadka, biegłego, tłumacza i specjalisty karą pieniężną;
- 11) orzekania środków zapobiegawczych;
- 12) zabezpieczenia majątkowego;
- 13) zaniechania ścigania;
- 14) wystąpienia do państwa członkowskiego unii europejskiej o wykonanie postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub zabezpieczeniu mienia;
- 15) kosztów w postępowaniu przygotowawczym.

Niniejszy katalog uzupełniają czynności sądu wykonywane na podstawie ustawy o świadku koronnym tj. rozpoznawanie zażaleń na postanowienia dotyczące: wznowienia postępowania, zastosowania ochrony lub pomocy dla świadka koronnego i osoby dla niego najbliższej, zwrotu właściwemu organowi równowartości świadczeń otrzymanych w ramach pomocy udzielonej świadkowi koronnemu⁶⁷.

Do wejścia w życie ustawy z dnia 29 marca 2007 r. o zmianie ustawy o prokuraturze, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁶⁸ zażalenie na postanowienie prokuratora rozpoznawał prokurator nadrzędny. Sąd dokonywał czynności kontrolnych tylko wtedy, gdy wyraźnie wskazywał na to przepis szczególny. Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 465 § 2 k.p.k. na postanowienie prokuratora wydane w postępowaniu przygotowawczym przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy, chyba że ustawa stanowi inaczej⁶⁹.

3.3. Czynności dowodowe sądu

Czynności dowodowe to podejmowanie określonych czynności procesowych (dowodowych) zastrzeżonych dla organu sądowego⁷⁰. Jest to najwęższy katalog i dotyczy wyłącznie dokonywania przesłuchania w charakterze świadka określonych podmiotów tj.:

- 1) nieletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat;
- 2) nieletniego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat;

---

⁶⁷ Zob. K. Eichstaedt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016; M. Toumi, F. Radoniewicz, Ustawa o świadku koronnym. Komentarz, Warszawa 2020.

⁶⁸ Ustawa z dnia 29 marca 2007 r. o zmianie ustawy o prokuraturze, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2007 r., Nr 64, poz. 432.

⁶⁹ K. Eichstaedt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym w polskim prawie karnym, Warszawa 2008, s. 271–272.

⁷⁰ J. Grajewski, L. K. Paprzycki, S. Steinborn, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I, Kraków 2006, s. 893.

- 3) nieletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, w sprawach o przestępstwa z art. 197–199 Kodeksu Karnego⁷¹;
- 4) świadka z zaburzeniami psychicznymi, rozwojowymi, zakłóceniami zdolności postrzegania lub odtwarzania postrzeżeń;
- 5) świadka, w sytuacji, gdy zachodzi niebezpieczeństwo, iż nie będzie można przesłuchać go na rozprawie (art. 316 § 3 k.p.k.).

Katalog czynności dowodowych sądu budzi największe kontrowersje w dyskusji nad kształtem modelu procesu karnego. W pierwotnym brzmieniu k.p.k. z 1997 r. znalazła się w z nim jedna czynność dowodowa sądu. Zauważalny był brak możliwości dokonywania przesłuchań przez sąd w porównaniu do państw zachodnich, gdzie sąd ma szersze możliwości dokonywania przesłuchań. Omawiany katalog został poszerzony, ale nie w stopniu zadowalającym, np. brak możliwości przesłuchiwanie podejrzanego⁷².

3.4. Pozostałe czynności sądu powiązane z postępowaniem przygotowawczym

Poza naświetlonym zakresem czynności sądu dokonywanymi na etapie postępowania przygotowawczego należy poruszyć kwestię czynności, których nie można przyporządkować do żadnej z grup oraz z uwagi na luźniejsze związanie z wstępnym stadium procedury karnej.

Po pierwsze, uwagę należy skierować na zagadnienie tzw. subsydiarnego aktu oskarżenia, który został uregulowany w art. 55 i 330 k.p.k. Droga do jego wniesienia pokrzywdzonemu otwiera uchylene przez sąd postanowienia o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego⁷³. W takim przypadku sprawa wraca do postępowania przygotowawczego. Brak podstaw do wniesienia aktu oskarżenia wiąże się z wydaniem przez prokuratora nadrzędnego postanowienia o umorzeniu postępowania lub o odmowie jego wszczęcia, które nie jest zaskarżalne. Wtedy pokrzywdzony, który wykorzystał uprawnienia przewidziane w art. 306 § 1 i 1a k.p.k. jest uprawniony do wniesienia tzw. subsydiarnego aktu oskarżenia.

---

⁷¹ Z zastrzeżeniem, że przesłuchania powinno się dokonać, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

⁷² K. Eichstaedt, Przesłuchanie świadka w postępowaniu przygotowawczym przez sąd, *Przegląd Sądowy* 2003, nr 7–8, s. 165.

⁷³ R. A. Stefański, Tryb zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego, *Prokuratura i Prawo* 2000, nr 1, s. 140.

Po drugie, przekazanie sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia⁷⁴. Jest to czynność o charakterze kontrolno-decyzyjnym, ale wykracza poza ramy postępowania przygotowawczego, ponieważ zostało one już zakończone wraz z skierowaniem aktu oskarżenia do sądu⁷⁵. Jest to czynność z pogranicza postępowania przygotowawczego i sądowego, ale niektórzy wskazują, że wchodzi w zakres tzw. postępowania przejściowego⁷⁶.

Po trzecie, należy zwrócić uwagę na wezwanie oskarżyciela publicznego do przedstawienia dowodów przed sądem, tzw. „zwrot w toku sprawy”⁷⁷. W porównaniu do instytucji zwrotu sprawy w celu uzupełnienia postępowania przygotowawczego jest to czynność podejmowana już na etapie postępowania sądowego i nie uchyla zawisłości sprawy. Jest to kolejna czynność związana z tzw. stadium przejściowym.

Po czwarte, nie można nie poruszyć kwestii czynności operacyjno-rozpoznawczych funkcjonalnie powiązanych z jurysdykcją sądów karnych⁷⁸. Sprawę komplikuje fakt, że mogą one być wykonywane przed, w trakcie i po zakończeniu postępowania przygotowawczego⁷⁹. Jednak należy wskazać na ich silne powiązanie z postępowaniem dowodowym prowadzonym we wczesnym stadium procedury karnej i transpozycję dowodów. W tym kontekście jest istotne, że na zastosowanie niektórych czynności zgodę musi wyrazić sąd. Segment operacyjno-rozpoznawczy (prawa operacyjnego) także jest szeroko dyskutowany i wskazuje się, że należy zapewnić szerszą ingerencję (nadzór) sądu w te czynności⁸⁰.

---

⁷⁴ P. Hofmański, Przyszła reforma procedury karnej. A może by tak sięgnąć po no case to answer?, *St. Iur.* Torun. 2020, nr 2, s. 77–92; A. Baj, Cele postępowania przygotowawczego, *Prokuratura i Prawo* 2016, nr 12, s. 63–74; M. Mrowicki, (Nie)konstytucyjność obligatoryjnego przekazania sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia, *Palestra* 2018, nr 3, s. 62–71; K. Eichstaedt, (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2023, art. 344(a); C. Kulesza, (w:) K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2023, art. 344(a); R. A. Stefański, S. Zabłocki, (w:) R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424*, Warszawa 2021, art. 344(a).

⁷⁵ T. Grzegorzczak, J. Tyłman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009, s. 675 i n.

⁷⁶ Zob. S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2021.

⁷⁷ C. Golik, Przedmiot zobowiązania nakładanego na oskarżyciela publicznego w trybie art. 396a k.p.k. – rozważania na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2018 r., sygn. III KK 253/17, *Prokuratura i Prawo* 2020, nr 6, s. 45–68.

⁷⁸ D. Drajewicz, Zaskarżalność postanowień sądu w przedmiocie kontroli operacyjnej, *WPP* 2009, nr 3, s. 45–54.

⁷⁹ P. Czarnecki, Czynności operacyjno-rozpoznawcze a postępowanie karne, *Palestra* 2014, nr 7–8, s. 126–127.

⁸⁰ A. Taracha, Sądowa kontrola czynności operacyjno-rozpoznawczych, *Studia Iuridica Lublinensia* 2013, nr 2, s. 31–32.

4. Podsumowanie

Niniejsza analiza dotycząca roli sądu w postępowaniu przygotowawczym pozwala na wyprowadzenie szeregu wniosków co do zagadnień modelowych oraz konkretnych rozwiązań legislacyjnych na przykładzie Polski.

Prawo międzynarodowe oraz orzecznictwo sądów europejskich potwierdziły, że czynnik sądowy jest obligatoryjnym elementem postępowania przygotowawczego w demokratycznym państwie prawnym. Przychyla się temu także teoria procesu karnego przy jednoczesnej sygnalizacji, że istnieje możliwość budowy modelu, którym mógłby funkcjonować bez sądu.

Niemniej tylko niezawisły organ jakim jest sąd może być gwarantem praworządności. Prokurator pozostanie niezależny, ale nawet mimo faktu, że jego ustawowym zadaniem jest ochrona praworządności nigdy nie będzie podlegał wyłącznie Konstytucji oraz ustawom – nie zostanie wyposażony w atrybut niezawisłości. Pozostanie organem władzy wykonawczej państwa realizującym przede wszystkim funkcję ścigania karnego.

Mnogość rozwiązań wypracowanych przez państwa europejskie pokazuje, że to sąd najlepiej wypełnia funkcje gwarancyjną, tj. zapewnia sądową ochronę praw człowieka na etapie postępowania przygotowawczego, charakteryzującego się co do zasady tajemnością i inkwizycyjnością, gdzie główną rolę odgrywa prokurator wspierany przez służby⁸¹. Potwierdzają to modele oparte o śledztwo sądowe i niesformalizowane dochodzenie np. Francja oraz posiadające jednolitą formę postępowania przygotowawczego, np. Niemcy.

Otwartą kwestią pozostaje ukształtowanie modelu postępowania przygotowawczego oraz roli czynnika sądowego. Zdaniem autorów, polskie przepisy w tym zakresie wymagają gruntownej rewizji. Prace legislacyjne należy rozpocząć od integracji, z jednej strony celów postępowania przygotowawczego z rolą poszczególnych organów i czynnościami (które są dokonywane przez te organy), a z drugiej strony całego stadium przygotowawczego z modelem rozprawy głównej (etapu jurysdykcyjnego)⁸². Konieczne jest także ponowne określenie formy oraz zakresu postępowania, a także zadań poszczególnych organów i wzajemnych relacji między nimi.

W myśl propozycji autorów, postępowanie przygotowawcze byłoby prowadzone co do zasady dla prokuratora. Pewien zakres czynności dowodowych byłby zarezerwowany dla sądu tak, aby nie były one dublowane na

⁸¹ M. Wielec, Wartości – analiza z perspektywy osobliwości postępowania karnego, Lublin 2017, s. 149–277.

⁸² J. Zagrodnik, Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym, Warszawa 2013, s. 90–120.

etapie jurysdykcyjnym⁸³. W ten sposób postępowanie przygotowawcze można racjonalnie przyspieszyć mając na uwadze merytoryczne i formalne przygotowanie aktu oskarżenia i materiału dowodowego, a także sądową ochronę praw człowieka i szersze zapewnienie kontrydiktoryjności.

Przywrócenie sędziego śledczego wydaje się ekscytujące z wielu względów, lecz bardziej praktyczne i pozostające w zgodzie z trendami zachodnich państw prawnych byłoby wprowadzenie jednolitej formy postępowania przygotowawczego, w którym zadania poszczególnych organów byłyby klarownie określone⁸⁴. Organem prowadzącym postępowanie byłby prokurator. Służby, takie jak policja, byłyby jemu podporządkowane. Nowością byłoby wprowadzenie organu sędziego ds. postępowania przygotowawczego, który odpowiadałby za dokonywanie wszystkich czynności sądowych w danym postępowaniu⁸⁵. Byłby to operatywny organ sądowy, który nie pojawia się w postępowaniu incydentalnie, a stale pełni funkcję decyzyjno-kontrolną. Ponadto byłby uprawniony do dokonywania czynności dowodowych – mógłby przesłuchać podejrzanego w określonych przypadkach oraz brałby udział w ekshumacji.

Z drugiej strony, istnieje możliwość zachowania aktualnych form postępowania przygotowawczego (śledztwa i dochodzenia) przy ich rewizji. Powinna ona polegać z na odformalizowaniu dochodzenia (prowadzenie w oparciu o notatki służbowe) oraz przekazania go do prowadzenia policji, która byłaby nadzorowana przez prokuratora oraz podporządkowaniu śledztwa prokuratorowi, który z jednej strony może zlecać wykonanie określonych czynności służbom, a z drugiej strony jest nadzorowany przez operatywny czynnik sądowy. Niniejsze propozycje należy powiązać określeniem roli czynnika sądowego (docelowo sędziego ds. postępowania przygotowawczego) w każdej z tych form postępowania oraz z doświadczeniami II RP celem zapobieżenia kolejnej dezintegracji modelu, a także wypaczeniu kształtu modelowych instytucji (śledztwo sądowe i dochodzenie zapiskowe)⁸⁶.

W przypadku braku zdecydowania na zmiany modelowe należy skupić się na zmianach punktowych, tj. poszerzeniu katalogu czynności decyzyjnych, kontrolnych oraz dowodowych sądu. Należałoby się zastanowić nad

---

⁸³ R. A. Stefański, *Przyszły model postępowania przygotowawczego*, *Ius Novum* 2009, nr 1, s. 26.

⁸⁴ K. Eichstaedt, *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009, s. 13.

⁸⁵ S. Waltoś, *A może jednolita forma postępowania przygotowawczego?*, (w:) M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B. T. Bieñkowska (red.), *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga Jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, Warszawa 2015, s. 474–486; J. Głębocka, *Model francuskiego postępowania karnego w ujęciu porównawczym*, Warszawa 2023, s. 122.

⁸⁶ J. Głębocka, *Model francuskiego postępowania karnego w ujęciu porównawczym*, Warszawa 2023, s. 147–149.

postulatem wprowadzenia do polskiego procesu karnego zasady, iż ujawnieniu na rozprawie podlegają wyłącznie protokoły przesłuchań sporządzone przez prokuratora z zachowaniem zasady kontrydiktoryjności (zapewnienie udziału stron w danej czynności). Doprecyzowane powinny zostać także przepisy dotyczące zatrzymania i kontroli korespondencji (w zgodzie ze standardami prawa jednostki do prywatności) oraz ekshumacji. Sąd powinien także sprawować kontrolę nad udzielaniem zgód na widzenie z tymczasowo aresztowanym⁸⁷.

Zmiany w modelu postępowania przygotowawczego wraz z odpowiednim usytuowaniem czynnika sądowego należałoby powiązać z czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi. Wskazany przedmiot regulacji na przestrzeni ostatnich lat został zaniedbany przez ustawodawcę. Należałoby się zastanowić nad skutecznością nadzoru prokuratorskiego oraz rolą sądu. Być może to sąd powinien sprawować nadzór nad czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi najbardziej godzącymi w prawa i wolności człowieka. Preferowanym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie jednej ustawy regulującej materię czynności operacyjno-rozpoznawczych, co byłoby wyraźnym krokiem w kierunku transparentności działania służb oraz poważnym potraktowaniem standardów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka⁸⁸.

Podkreślenie roli sędziego w postępowaniu karnym, w tym postępowaniu przygotowawczym, ma duże znaczenie w aktualnych realiach, które mogą budzić pokusę przeniesienia części uprawnień sądowych na bardziej sterowny organ, który ma za zadanie bronić praworządności tj. prokuraturę. Niemniej demokratyczne państwo prawa nie może sobie pozwolić na taką instrumentalizację instytucji procesu karnego, w tym modelu postępowania przygotowawczego. Dlatego potrzebujemy wzmocnienia czynnika sądowego na tym etapie procesu karnego. Czynnikiem ten powinien kontrolować działania silnie umocowanej prokuratury, ponieważ to niezawisły sąd jest gwarantem praworządności wstępnego stadium procedury karnej⁸⁹.

Bibliografia

1. Baj A., Cele postępowania przygotowawczego, *Prokuratura i Prawo* 2016, nr 12.
2. Bieńkowska B. T., Nowy kodeks postępowania karnego Federacji Rosyjskiej – zasady procesu karnego, *Prokuratura i Prawo* 2004, nr 1–12.

⁸⁷ K. Eichstaedt, Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016

⁸⁸ T. Zob. T. Bojanowski, *Istota i przeznaczenie karnoprosesowe czynności operacyjno-rozpoznawczych*, Lublin 2023, s. 194–204.

⁸⁹ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2018, s. 514–515.

3. Bojanowski T., *Istota i przeznaczenie karnoprocesowe czynności operacyjno-rozpoznawczych*, Lublin 2023.
4. Czajka M., *Procedura karna*, (w:) A. Machowska, K. Wojtyczek (red.), *Prawo francuskie*, t. 1, Kraków 2004.
5. Czarnecki P., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze a postępowanie karne*, *Palestra* 2014, nr 7–8, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7-8-2014/artukul/czynnosci-operacyjno-rozpoznawcze-a-postepowanie-karne> (dostęp: 11 października 2024 r.).
6. Drajewicz D., *Zaskarżalność postanowień sądu w przedmiocie kontroli operacyjnej*, *WPP* 2009, nr 3.
7. Eichstaedt K., (w:) *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, (red.) D. Świecki, LEX/el. 2023, art. 344(a).
8. Eichstaedt K., *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym*, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016.
9. Eichstaedt K., *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym w polskim prawie karnym*, Warszawa 2008.
10. Eichstaedt K., *Ponownie na temat sędziego śledczego*, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 1.
11. Eichstaedt K., *Przesłuchanie świadka w postępowaniu przygotowawczym przez sąd*, *Przegląd Sądowy* 2003, nr 7–8.
12. Eichstaedt K., *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym*, (w:) S. Lelental, J. Kurdelka, I. Nowicka (red.), *Czynności dochodzeniowo-śledcze i działania operacyjne policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym*, *Szczytno* 2008.
13. Eichstaedt K., *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009.
14. Elsner B., Aubusson de Cavarlay B., Smit P., *The Examining Magistrate's Function and Involvement in Investigative Matters*, *European Journal on Criminal Policy and Research* 2008, t. 14, nr 2–3.
15. Fenyk J., *Reflections on Development of the Authorities of Public Prosecution and on Importance of Some Principles of Criminal Procedure” in the European Democracies*, in *What Public Prosecution in Europe in the 21st Century. Proceedings of the Pan-European Conference*, Strasbourg, 22–24 May 2000, Council of Europe, Strasbourg 2000.
16. Gilliéron G., *Public Prosecutors in the United States and Europe. A Comparative Analysis with Special Focus on Switzerland, France, and Germany*, 2014.
17. Girdwoyń P., *Pozycja i zadania prokuratury w systemie prawnym Republiki Federalnej Niemiec*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2004, nr 3.
18. Girdwoyń P., *Zarys niemieckiego procesu karnego*, Białystok 2006.

19. Głębocka J., Model francuskiego postępowania karnego w ujęciu porównawczym, Warszawa 2023.
20. Golik C., Przedmiot zobowiązania nakładanego na oskarżyciela publicznego w trybie art. 396a k.p.k. – rozważania na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2018 r., sygn. III KK 253/17, Prokuratura i Prawo 2020, nr 6.
21. Grajewski J., Paprzycki L. K., Steinborn S., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I, Kraków 2006.
22. Grajewski J., Paprzycki L. K., Steinborn S., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I, Kraków 2006.
23. Grzegorzczak T., Tylman J., Polskie Postępowanie Karne, Warszawa 2022.
24. Grzegorzczak T., Tylman J., Polskie postępowanie karne, Warszawa 2009.
25. Hofmański P., Przyszła reforma procedury karnej. A może by tak sięgnąć po no case to answer?, St.lur.Torun. 2020, nr 2, s. 77–92.
26. Hofmański P., Wielka reforma Kodeksu postępowania karnego 2013, Forum Prawnicze 2013, nr 4 (18).
27. Kaftal A., Model postępowania przygotowawczego *de lege ferenda* w prawie Polski, SP 1989, nr 1.
28. Koredczuk J., Ewolucja modelu postępowania przygotowawczego w polskim prawie karnym procesowym, (w:) P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.
29. Kruszyński P. (red.), Wykład prawa karnego procesowego, Białystok 2004.
30. Kruszyński P., Sędzia śledczy na tle modeli postępowania przygotowawczego – uwagi *de lege ferenda*, (w:) Konferencja – Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy Warszawa, 22 marca 2010 r., Warszawa 2010;
31. Kruszyński P., Warchoła M., Sądowa kontrola postępowania przygotowawczego w Polsce i za granicą – uwagi praktyczne na tle instytucji sędziego śledczego, (w:) Konferencja Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy. Warszawa, 22 marca 2010 r., Warszawa 2010.
32. Kulesza C., Postępowanie przygotowawcze. Rozwiązania modelowe, (w:) P. Kruszyński (red.), Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r., Warszawa 1997.
33. Kulesza C., (w:) K. Dudka (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III, Warszawa 2023, art. 344(a).
34. Kulesza C., Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle porównawczym, Białystok 1991.

35. Kurowski M., P. Sydor, „Śledcze” czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym w aspekcie praktycznym, *Przegląd Sądowy* 2011, nr 1.
36. Malinowska-Krutul K., Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym, *Prokuratura i Prawo* 2008, nr 10.
37. Mrowicki M., (Nie)konstytucyjność obligatoryjnego przekazania sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia, *Palestra* 2018, nr 3.
38. Musiałik G., Dopuszczalność stosowania podsłuchu telekomunikacyjnego w stosunku do osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy zawodowej na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1997 roku, *Palestra* 1998, nr 11–12.
39. Pol A., Informacja na temat pozycji procesowej, zakresu działania, kompetencji i uprawnień sędziego śledczego w Grecji, Hiszpanii, Holandii i Portugalii, *Zeszyty Prawnicze BAS* 2010, nr 3(27).
40. Reale F., Il Giudice Per Le Indagini Preliminari: Un Distacco Reale O Apparente Dal Giudice Istruttore? *Italian Review of Legal History*, 4 (2018), n. 07, s. 1–23; S. Ruggeri, Equality of arms, impartiality of the judiciary and the role of the parties in the pre-trial inquiry: the perspective of Italian criminal justice, *Revista Brasileira de Direito Processual Penal*, Porto Alegre, vol. 4, n. 2/2018.
41. Roxin C., Schünemann B., *Strafverfahrensrecht*, 26 Auflage, C.H.Beck, München 2009.
42. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego, *Dz.U.* 1928 nr 33 poz. 313.
43. Rychlewska A., Kontradyktoryjny model postępowania karnego z perspektywy zasady prawdy materialnej. Rozważania na tle nowelizacji ustawy karnoprosesowej, *Forum Prawnicze* 2015, nr 1 (27).
44. Salas D., Delmas-Marty M., Spencer J. R. (eds.), “The Role of the Judge” in *European Criminal Procedures*, Cambridge University Press 2002.
45. Schaff L., *Zakres i formy postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1961.
46. Schulenburg J., Zasady legalizmu i oportunisty w niemieckim kodeksie postępowania karnego – zależności i sprzeczności, *Prokuratura i Prawo* 2003, nr 5.
47. Siewierski M., Koncepcje kodyfikacyjne postępowania przygotowawczego, *Prob. Krym.* 1961, nr 29.
48. Stefańska B., Zatrzymanie w hiszpańskim procesie karnym, *Prokuratura i Prawo* 2006, nr 3.
49. Stefański R. A, Aktualny model postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym, *Ius Novum* 2007, nr 2–3.

50. Stefański R. A. (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.
51. Stefański R. A., Krytycznie o obecnym modelu postępowania przygotowawczego, (w:) P. Hofmański (red.), Węzłowe problemy procesu karnego, Warszawa 2010.
52. Stefański R. A., Model postępowania przygotowawczego – dotychczasowe zmiany i wnioski *de lege ferenda*, Novum 2014, nr 8(5).
53. Stefański R. A., Przyszły model postępowania przygotowawczego, Ius Novum 2009, nr 1.
54. Stefański R. A., S. Zabłocki, (w:) R. A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424, Warszawa 2021, art. 344(a).
55. Stefański R. A., Tryb zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego, Prokuratura i Prawo 2000, nr 1.
56. Świecki D., Postępowanie odwoławcze według rosyjskiego kodeksu postępowania karnego, Prokuratura i Prawo 2007, nr 6.
57. Taracha A., Sądowa kontrola czynności operacyjno-rozpoznawczych Studia Iuridica Lublinensia 2013, nr 2.
58. Toumi M., Radoniewicz F., Ustawa o świadku koronnym. Komentarz, Warszawa 2020.
59. Turkovic K., The prosecution service function within the Croatian criminal justice system, „European Journal on Criminal Policy and Research” 2008, t. 14, nr 2–3, September 2008.
60. Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2016 r., poz. 437.
61. Ustawa z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 289, 535.
62. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 1969 r., Nr 13 poz. 96.
63. Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym, Dz. U. z 2016 r., poz. 1197.
64. Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2013 r., poz. 1247.
65. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze, Dz. U. z 2016 r., poz. 177.
66. Ustawa z dnia 29 marca 2007 r. o zmianie ustawy o prokuraturze, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2007 r., Nr 64, poz. 432.

67. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2020 r., poz. 956.
68. Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2023 r., poz. 535
69. Waltoś S., A może jednolita forma postępowania przygotowawczego?, (w:) M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B. T. Bieńkowska (red.), *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego*. Księga Jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego, Warszawa 2015.
70. Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2018.
71. Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2021.
72. Waltoś S., *Model postępowania przygotowawczego na tle porównawczym*, Warszawa 1968.
73. Waltoś S., *Niemiecki proces karny; zagadnienia podstawowe*, Prok. i Pr. 1997, nr 12.
74. Wąsek-Wiaderek M., *Dostęp do akt sprawy oskarżonego tymczasowo aresztowanego i jego obrońcy w postępowaniu przygotowawczym – standard europejski a prawo polskie*, *Palestra* 2003, nr 48/3–4.
75. Węklar A., *Instytucja sędziego do spraw postępowania przygotowawczego na tle uwarunkowań polskiego systemu prawnego – rozważania de lege ferenda*, Warszawa 2019.
76. Wielec M., *Wartości – analiza z perspektywy osobliwości postępowania karnego*, Lublin 2017.
77. Zagrodnik J., *Kontradyktoryjność jako wyznacznik formy procesu karnego (rozważania na tle zmiany modelu rozprawy głównej w nowelizacji wrześniowej)*, *Palestra* 2014, nr 11–12, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/11-12-2014/artukul/kontradyktoryjnosc-jako-wyznacznik-formy-procesu-karnego-rozwazania-na-tle-zmiany-modelu-rozprawy-glownej-w-nowelizacji-wrzesniowej> (dostęp: 11 października 2024 r.).
78. Zagrodnik J., *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013.

The court as guarantor of the rule of law in preparatory proceedings

Abstract

The subject of the article is the analysis of judicial activities in pre-trial proceedings. The authors present model considerations of the pre-trial model taking into account the solutions found in selected countries. Then they analyze the role of the court in the model of pre-trial proceedings on the basis of the current provisions of the 1997 Code of Criminal Procedure. The key element of the article is the conclusions on the model solutions and postulates de lege ferenda. According to the authors, it is the judicial factor that is the guarantor of the rule of law in pre-trial proceedings, so it should be sought to strengthen it and expand the scope of the court's activities at this stage of the proceedings.

Key words

Pre-trial proceedings, court, criminal trial, court activities, investigating judge, prosecutor.